

Kopi fra DBC Webarkiv

Kopi af:

Wulf Schmidt : og den tysk militære
efterretningsvirksomhed i Danmark 1940

Dette materiale er lagret i henhold til aftale mellem DBC og udgiveren.

www.dbc.dk

e-mail: dbc@dbc.dk

Wulf Schmidt

– og den tyske militære efterretningsvirksomhed i Danmark 1940

SIMON OLSSON OG TOMMY JONASON

At Tyskland bedrev en omfattende efterretningsvirksomhed i Danmark var velkendt allerede før invasionen d. 9. april 1940. I efteråret 1939 konstaterede Politimester Martensen-Larsen i en meddelelse til det danske Sikkerhedspolitis ledelse, at: ”der af forskellige Personer i Tønder Politikreds blev drevet Spionage til Fordel for Tyskland”. Det var også velkendt, at denne efterretningsvirksomhed for en stor del var lokaliseret i Sønderjylland og blandt medlemmerne af nazistpartiet NSDAP-N. Den tyske spionage kom dog delvist til at fortsætte selv under besættelsen, og en af spionerne var Wulf Schmidt fra Aabenraa, senere kendt under kodenavnet TATE som dobbeltagent for englænderne. Han kom til at bedrive efterretningsvirksomhed for tyskerne i København i over to måneder, næsten uden resultat. Betydeligt flere og vigtigere oplysninger kom han dog senere til at levere fra Storbritannien. Hvad tyskerne imidlertid ikke vidste, var at han agerede dobbeltspion for briterne og forsynede sine (oprindelige) arbejdsgivere med falske oplysninger.

Wulf Dietrich Christian Schmidt, alias TATE no. 3725, hilser her på borgmesteren af Mainz i 1959. Ikke overraskende er Wulf på billedet anonymiseret, da dobbeltagenter også efter endt aktiv tjeneste kunne blive mål for likvideringer. Gengivet efter Richard Deacon: "Spy!"

Wulf Dietrich Christian Schmidt blev født i 1911 i Aabenraa som det fjerde barn af advokat William Schmidt og hustru Helene Bruhn. At faderen var af tysk afstamning, mens moderen var af dansk kom til at præge Wulfs opvækst, særligt da faderen, efter moderen pludselig døde, da Wulf var 8 år, opdragede ham strengt ”preussisk”. Efter studier i både Aabenraa og Flensborg sendtes han af faderen – mod sin vilje – til en gård som landbrugselev, noget som Wulf senere beskrev som den værste tid i sit liv. Gårdejeren var streng, og hans hustru endnu værre; bedre blev det ikke, efter at han blev sendt til et andet landbrug. For en gangs skyld konfronterede Wulf sin far og

fortalte, at han ikke ville uddannes som landmand, hvilket faderen faktisk accepterede. I stedet sendte faderen ham til Eutin i Tyskland, hvor han i 6 måneder uddannedes ved en ride- og kuskeskole. Dette passede Wulf godt, og han fik gode karakterer. 20 år gammel indkaldtes Wulf i 1931 som rekrut ved Garderhusarregimentet (også kaldet 2. Dragonregiment) i København, og af lægdsrullen, som ligger på Landsarkivet for Sønderjylland, fremgår det, at han ved indkaldelsen var 166 cm høj, spinkelt bygget og havde mørkt hår og blå øjne. Wulf trivedes hos husarerne, og da han var en dygtig rytter, fik han mulighed for at gennemgå befalingsmandsuddannelse, inden han efter et ophold ved 5. Dragonregiment i Randers vendte tilbage til husarerne i København som kornet. Wulfs drøm om en karriere som hussarofficer kom dog på tværs af hans far, som forlangte, at han tog sin afsked fra den danske hær, hvilket han også gjorde i februar 1933. Wulfs ældre bror, Kai, var kort forinden gået ind i det tyske flyvevæsen ved Magdeburg Aerosportclub og skulle senere blive major i Luftwaffe. Faderen mente ikke, at brødrene kunne gøre karriere for to forskellige landes hære samtidig, og da hans sympatier lå hos Tyskland, måtte Wulfs karriere ofres. Faderen flyttede samme år til Berlin efter at have giftet sig med en tysker, en flytning som formentlig delvist frigjorde Wulf fra faderens strenge kontrol. Meget tyder på, at Wulf selv efter flytningen søgte en karriere, som accepteredes af faderen. Han begyndte derfor at studere landbrugsmaskiner i Zeesen sydøst for Berlin, en studieplads som faderen havde skaffet. Han kom imidlertid til at forlade denne studieplads allerede efter kun 2 dage for i stedet at følge en transport af heste fra Danmark til Argentina i juli 1933, hvor han siden arbejdede som inspektør på en farm, der blev drevet af en dansker. Opholdet i Argentina sluttede i begyndelsen af 1936, da Wulf fik blindtarmsbetændelse og vendte tilbage til Europa for at komme sig oven på operationen.

Blandt bananer i Cameroun

Hjemme i Europa studerede Wulf midlertidigt agronomi ved universitetet i Berlin, endnu en studieplads som faderen havde skaffet. Imidlertid skulle et besøg hjemme hos morforældrene i Sønderjylland føre ham ind på en ny karriere; dér kom det til hans kendskab, at et tysk firma, Afrikanische Frucht Compagnie i Hamburg, søgte personale til sine bananplantager i det centralafrikanske Cameroun. Uden at informere sin far om det forlod Wulf i oktober 1936 universitetet i Berlin og begav sig til Cameroun, efter dog først at være blevet medlem af det tyske nazistparti i Nord-slesvig, NSDAP-N – ifølge Wulf selv var det et krav fra arbejdsgiveren. Cameroun, som mellem 1884 og 1918 havde været en tysk koloni, var efter Første Verdenskrig blevet delt mellem Storbritannien og Frankrig, men siden 1920'erne havde mange af de tidligere tyske plantageejere købt deres plantager tilbage. Sun Farm, som Wulf arbejdede på, lå ved foden af Mount Cameroon og bestyredes af en tysker ved navn Georg Storm. Wulf fandt arbejdet bekvemt, og han havde ca. 50 tyske kolleger; disse styrede de omkring 3.900 lokalt rekrutterede arbejdere. Flere af tyskerne var medlem af NSDAP, og partiet havde tilmed sin egen landsafdeling i Cameroun. Dette til trods plejede tyskerne dog omgang med deres britiske kolleger, og de fejrede blandt andet kirkehøjtideligheder sammen. Trods den lange afstand til Tyskland kunne Hitlers

Wulf Schmidt i sin uniform som Garderhusarrekruit. Gengivet efter Nigel West: "Seven Spies Who Changed The World."

Wulf Schmidts stamkort i Forsvarsministeriets arkiv. Af dette fremgår ikke blot oplysningerne om Wulfs fysiske træk, men på bagsiden ses også hele forløbet omkring hans udtræden af den danske hær. Rigsarkivet, Forsvarsministeriet, Stamblade (menige, stampersonel og underofficerer samt civile); Hæren, Søværnet, Flyvevåbenet. Fotos af Sten Lundø.

taler høres via radio i Cameroun, og partiets landsafdeling arrangerede sammenkomster, som også Wulf deltog i. Wulf blev i Cameroun indtil 1938, hvor han – efter at have erfaret at hans tidligere arbejdsgiver i Argentina søgte arbejdskraft – vendte tilbage til Tyskland. Situationen i Europa, med et stigende antal jødiske emigranter til Sydamerika grundet de forhold, Hitler havde skabt i løbet af 1930’erne, skulle dog sætte en stopper for Wulfs planer. Den jødiske emigration fra Tyskland havde antaget sådanne proportioner, at flere lande i Sydamerika havde indført visumtvang og lukket grænserne; at komme ind i Argentina var umuligt selv for Wulf. Uden held søgte han derfor nyt arbejde i Tyskland, mens han en overgang boede hjemme hos sin søster i tyske Lütjenburg. På dette tidspunkt blev han tilmed registreret af det danske politi i Aabenraa, da han den 9. november 1938 kom kørende til byen i en tysk indregistreret bil for at deltage i en demonstration arrangeret af NSDAP-N. Til sidst, i januar 1939, søgte Wulf endnu en gang ansættelse hos Afrikanische Frucht Compagnie i Hamburg, og snart befandt han sig atter i Cameroun. Krigsudbrudet i september 1939 blev en katastrofe for de tyske bananplantager; personer, der var tyske statsborgere, blev tvunget til at forlade landet, og Wulf, som havde dansk statsborgerskab, fik nyt arbejde ved den store plantage Öchelhausen. Da hans løn ikke blev udbetalt, og hans rettigheder i landet blev stadig mere begrænsede, besluttede han sig til sidst for at forlade Cameroun. Nu ventede en lang hjemrejse. Fra Victoria [havneby i Cameroun] gik færdens først til Lagos i Nigeria, derfra med skib via Oran (Algeriet) og Barcelona til Marseille og siden fra Genova over Brennerpasset gennem Tyskland til Hamborg, hvor han ankom den 13. marts 1940. Problemerne med løn skulle imidlertid ikke være overstået, selv om han var hjemme igen.

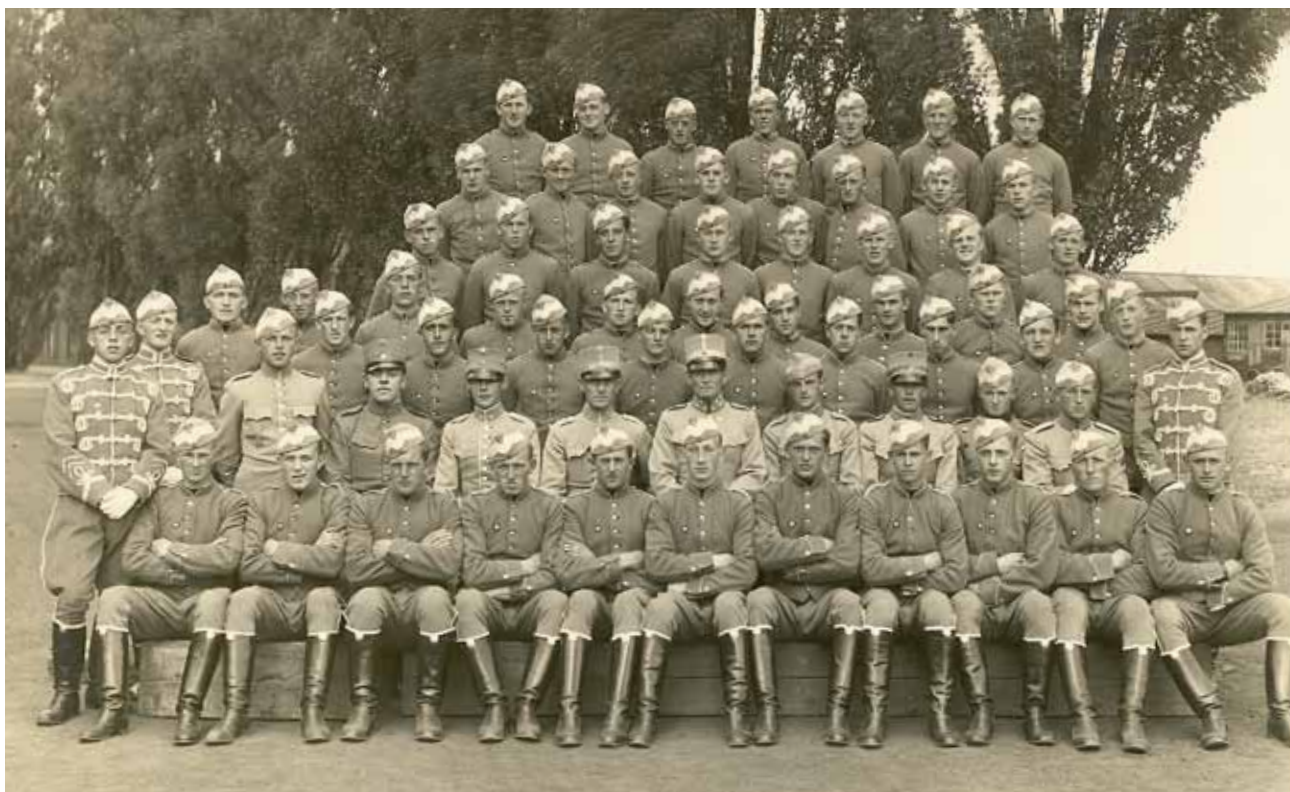

Wulf var medlem af NSDAP-N (National-Sozialistische Deutsche Arbeiter-Partei-Nordschleswig) i Sønderjylland, og, om end han selv oplyser at det var et krav fra hans arbejdsgiver, stod derfor også under dyrlæge Jens Møllers lederskab. Møller var formand for NSDAP-N fra 1935, under retsopgøret idømtes han 12 års fængsel for kollaboration, men blev benådet i 1950. Han omkom i en trafikulykke i 1951. Møller ses her (yderst til venstre med hat på) sammen med andre hjemmetyskere i Aabenraa d. 9. april 1940. Frihedsmuseet.

Fanget i Abwehrs net

Det var ikke kun Afrikanische Frucht Compagnie, som havde hovedkvarter i Hamborg. Det havde også det regionale kontor for det tyske militære efterretningsvæsen, Abwehr i Wehrkreis X (Schleswig-Holstein, Oldenburg, Hamburg, Bremen samt Nørre-Hanover). Fra december 1939 blev dette regionale hovedkvarter, Abwehrstelle X Hamburg, ledet af Herbert Wichmann, som sammen med sine medarbejdere drev efterretningsvirksomhed mod først og fremmest Storbritannien og USA, men også mod lande som Danmark og Norge. Spionagen i Danmark har givetvis været intensiveret i foråret 1940 inden den forestående invasion, og i særdeleshed kom Abwehrs udpost (Nebenstelle) i Flensborg til at være involveret i spionagen. Fra Flensborg sendte Oberleutnant Hans Unthoff agenter over grænsen, ikke sjældent med hjælp fra danske smuglere, og på samme måde sendtes meddelelser tilbage over grænsen via Flensborg til Abwehr i Hamborg.

Det var med hjælp fra det tyske *Beratungsstelle für Einwanderer*, at Abwehr i foråret 1940 kom i kontakt med Wulf Schmidt, som tilfældigvis både manglede arbejde og indkomst. Wulf havde søgt indvandrerkontoret om at få et pas, som tillod ham at rejse i Tyskland uden at behøve at melde sig hos politiet, hver gang han kom til et nyt sted. På indvandrerkontoret kom han dog i kontakt med en vis Hr. Schmidt, som interesserede sig for Wulfs baggrund, og som luftede at han muligvis kunne skaffe ham et arbejde. De aftalte at mødes den følgende dag på Hotel Phönix lige over for Hamborgs hovedbanegård. Mødet på hotellet fandt sted den 14. marts 1940, og Wulf blev introduceret for en vis Dr. Scholtz (et dæknavn for Løjtnant Huckriede), som bad ham redegøre for sin baggrund skriftligt. Dr. Scholtz fortalte også, at han eventuelt havde et job til Wulf, men at han skulle komme igen senere; i mellemtiden skulle

Wulfs soldaterkammerater. Var Wulf Schmidt ikke blevet presset af sin far til at forlade den danske hær, så havde han måske optrådt på dette billede af Garderhusarregimentets Panservognskompagni årgang 1934. Da Wulf var en dygtig rytter, er det dog ikke sandsynligt, at han ville have tjent i dette kompagni, men han har med sikkerhed aftjent sin rekruttid sammen med en del af soldaterne på billedet. *Rigsarkivet, Hæren (rytteriet), 2. Dragonregiment, Forsvarets Billedarkiv vedr. Rytteriet 1800-1977, Garderhusarregimentet 1865-1977pk. 8A.*

Wulf blot vente på at få besked, men hvis han behøvede penge, skulle han bare sige til, så ville Dr. Scholtz se til, at han fik nogen. I ventetiden rejste Wulf hjem til sin søster i Lütjenburg, hvor han efter et par dage fik en opringning fra Dr. Scholtz, som opfordrede ham til at begive sig til Hotel Phönix, hvor der var reserveret et værelse i hans navn. Wulf kom imidlertid til at vente yderligere nogle dage, inden Dr. Scholtz fortalte ham, at han som repræsentant for et firma i København skulle sendes til England. Firmaet ville betale Wulf en god løn, men hvis han efter at være kommet tilbage igen ville rapportere til Dr. Scholtz om den britiske befolknings moral og levnedsmiddelsituation, så ville Scholtz også betale ham. Rejsen til England blev dog aflyst efter den tyske invasion af Danmark den 9. april, og som et alternativ foreslog Dr. Scholtz, at Wulf skulle rejse til Spanien, hvilket Wulf dog ikke ville. I stedet enedes de om, at han skulle sendes til Belgien og dér skaffe oplysninger om, hvilke havne og veje den britiske armé anvendte. Inden opgaven fik Wulf undervisning i, hvordan han skulle benytte sig af usynligt blæk i sine rapporter, som skulle sendes til to dækadresser, en i Hamburg og en i Köln. Rejsen til Belgien blev dog aldrig til noget; uden forklaring meddelte Dr. Scholtz, at missionen var afblæst, og kort efter gik Tyskland til angreb på Vesteuropa. Wulf forsøgte nu at trække sig ud af opgaverne, men han var allerede alt for involveret, til at Abwehr kunne tillade dette; de havde de seneste måneder forsørget ham og betalt alle hans udgifter, hvilket gjorde, at de havde en klemme på ham. I stedet blev han mod sin vilje tvunget til at drage på en ny mission, som rettedes mod Danmark.

På mission i Danmark

Straks efter at missionen i Belgien blev aflyst, præsenterede Dr. Scholtz Wulf for en vis Dr. Werner – finanssekspert ved Abwehr og sandsynligvis identisk med Karl Praetorius. Dr. Werner havde en mission i Danmark til Wulf, hvor han skulle:

1. Undersøge om nogle danske firmaer var gået fra civil produktion over til produktion af krigsmateriel
2. Kortlægge hvilke danske firmaer, som havde haft kontakt med England før den 9. april
3. Undersøge hvilke danske rederier, som stadig havde fartøjer i britisk tjeneste, samt
4. Komme i kontakt med danske sømænd og finde ud af, hvad de havde observeret på deres rejser.

Wulf Schmidt var langtfra forberedt på en mission som denne, han vidste ikke, hvordan han skulle gribe opgaven an, og han savnede den erfaring, som behøvedes for at fremskaffe de oplysninger, som Abwehr søgte. Trods dette tog han den 23. maj sammen med Dr. Scholtz med tog fra Hamburg til Flensborg, hvor Wulf blev "overdraget" til Oberstløjtnant Hans Uhthoff, chef for efterretningsafdelingen ved Nebenstelle Flensborg. Uhthoff var ansvarlig for den del af Abwehrs agentvirksomhed, som rettede sig mod Danmark, og havde stor erfaring med at sende agenter over grænsen. Primært havde han stået for at indsamle store dele af det efterretningsmateriale, som den tyske hær havde benyttet sig af ved invasionen den 9. april. Til trods for at Danmark var besat, blev Wulf smuglet over grænsen med hjælp fra en af Uhthoffs kontakter, danskeren Julius "Max" Jacobsen i Bølå ved Tønder. Jacobsen var en af tidens mest kendte smuglere og bedragere i Sønderjylland; det danske politi

LITTERATUR OG KILDER

Bjerg, Hans Chr.: Tate – 3725. *Siden Saxo*, nr. 4, 1994, s.28-35.

Brammer, Uwe (1989): *Spionageabwehr und Geheimer Meldedienst*. Verlag Rombach Freiburg.

Historisk Samling fra Besættelsestiden 1940-45, Esbjerg: *Diverse akter vedrørende tysk efterretnings-tjeneste i Danmark*.

National Archives, Kew: Akt KV 2/61 og KV 2/62 (Wulf Schmidt).

West, Nigel (1991): *Seven Spies Who Changed the World*. Martin Secker & Warburg Ltd.

Wulf Schmidt er nok mest kendt for den rolle, han som dobbeltagent TATE spillede i vildledningen af tyskerne, om hvor og hvornår invasionen i Normandiet ville finde sted. En efterretningskampagne, der reddede tusindvis af allierede soldaters liv. Her ses engelske soldater gå i land på Sword Beach på D-Dag. Gengivet efter Norman Davies: "Europa i krig."

Wulf Schmidt tog efter krigen navnet Harry Williamson. Til trods for navneforandringen levede han 50 år efter sin nedkastning med faldskærm over England stadig under M15s beskyttelse. *Gengivet efter Nigel West: "Seven Spies Who Changed The World."*

Harry Williamson, alias TATE no. 3725, alias Wulf Schmidt, ses her som gammel ved et blommetræ i sin have. Han døde i 1992. *Gengivet efter Siden Saxo nr. 4/1994.*

SIDEN SAXO NR. 2, 2010

skrev senere, at han var: "kendt over hele Landsdelen som en usædvanlig fræk og dristig Lovovertræder". At han havde erfaring med smugleri, at han var medlem af NSDAP-N, og at han havde et begær efter penge gjorde ham til en efterspurgt ressource hos Abwehr. Store dele af de efterretninger, som blev indsamlet før invasionen, havde passeret gennem ham, men selvom det danske politi mistænkte Jacobsen for spiongevirksomhed, så havde de ikke kunne finde nogen beviser mod ham. Om aftenen den 23. maj "afleverede" Uthoff Wulf til Jacobsen, som tog ham med over grænsen til sin gård, hvor de blev natten over, inden Jacobsen næste morgen førte Wulf til Aabenraa.

Efter et besøg hos sine slægtninge tog Wulf to dage senere toget til København for at påbegynde sin opgave. Resultaterne udeblev dog, og uden nogen som helst efterretninger vendte han den 12. juni tilbage til Aabenraa, hvor han mødtes med Dr. Scholtz og Dr. Werner. Bskeden, om at Wulf ikke havde formået at grave nogen som helst oplysninger frem i København, tog både Scholtz og Werner med ro, dog skulle Wulf vende tilbage til København og gøre endnu et forsøg, for de en måned senere igen skulle mødes på et hotel i Aabenraa. Også denne gang havde Wulf svært ved at skaffe nogle af de oplysninger, som Abwehr søgte; trods flere forsøg fik han aldrig skaffet nogen efterretninger, og da pengene var ved at slippe op i begyndelsen af juli, skrev han et brev til en af de to dækadresser i Hamburg, som han havde fået af Abwehr. Som svar på brevet besøgte en vis Hauptmann Schornburg ham på det hotel, hvor han boede, og gav ham 700 danske kroner. Til trods for at han ikke havde nogen nye oplysninger, da han straks efter mødtes med Dr. Scholtz i Aabenraa, så skulle missionen fortsætte. Presset til at give Abwehr oplysninger, lykkedes det ham endelig at stifte bekendtskab med en, som arbejdede for et firma, som før besættelsen havde handlet med England. Af ham fik Wulf kopier af handelskorrespondancen mellem firmaet og dets handelspartnere i England. Oplysningerne omhandlede dog farver og dekorationsmaterialer, hvilket var totalt værdiløs information for Abwehr, men nu havde han i det mindste skaffet nogle efterretninger.

Wulfs mission i Danmark blev afbrudt den 18. juli, da han i et brev fra Hauptmann Schornburg blev opfordret til at mødes med Dr. Scholtz i Aabenraa. Tyskerne havde nu en betydeligt vigtigere mission til ham; han skulle smugles til England for at indsamle oplysninger forud for en tysk invasion af landet. Efter at have taget afsked med slægten i Danmark tog han over grænsen med hjælp fra Julius Jacobsen, og den 24. juli ankom han i Hamburg for at påbegynde sin agenttræning. Hans videre opgaver for tyskerne skulle blive betydeligt mere spændende end tiden i København; som en af tyskernes fremmeste spioner leverede han helt frem til kapitulationen i maj 1945 vigtige efterretninger – hvad tyskerne ikke vidste, var at han siden efteråret 1940 havde fungeret som dobbeltspion for briterne. Efter krigen bosatte Wulf Schmidt sig i England og tog navnet Harry Williamson, han døde i 1992 i Watford.

Artiklen er oversat fra svensk af redaktør Steffen Harpøe.

Simon Olsson er freelance skribent, og Tommy Jonason er docent ved Det Medicinske Fakultet, Uppsala Universitet. De skriver på en bog om Wulf Schmidts begivenhedsrige liv.